

9

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม

- The Selection committee should be accountable for the judges selection.
- Ombudsmen and The National Human Rights Commission should act more proactively.
- The National Economic and Social Council should limit itself in performing its duties.
- There might be a problem for the procedure the Constitutional Court if the sitting judge is announce before the case.
- There should be laws protecting persons who protect people.
- The central decision of the Constitution Court should be written before making a ruling statement.
- People should not conduct an inspiration (the exercise of power) if the Information Act does not apply to the Independent Organizations.
- Independent Organizations are the hope for inspiration, the National Counter Corruption Commission and the Constitutional Court should play more roles in inspection, but in practice those organizations perform their duties bureaucratically.
- Simplification the process of collecting 50,000 signatures of the people
- Independent organizations are encouraged to implement pro-active policies.

นายกุศล หมื่นเทศ หัวหน้าพรรคเกษตรมหาชน

ขออนุญาตร่วมความเห็น และขอ Comment ตอนท้ายว่า สำหรับประสบการณ์ของประเทศไทยจากการปฏิรูปการเมือง 5 ปีตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ผมคิดว่าหลังจากเราใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบันมา 5 ปีไม่ทราบว่าเป็นเพราะอะไรหลังจากปฏิรูปมาถึงวันนี้แล้วคนจนไม่มีโอกาสยิ่งปฏิรูป คนจนนั้นยิ่งต้องโอกาสและยิ่งเพิ่มความยากจนให้แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่ทราบว่าจะมีหนทางใดครับว่าปฏิรูปการเมืองต่อไปอีก ปีที่ 6 ปีที่ 7 จะทำให้คนจนในประเทศไทยหรือประเทศด้อยพัฒนาในโลกนี้ได้มีโอกาสสามาร่วมร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณแผ่นดินยก

ตัวอย่างประเทศไทยของเรามีประมาณปีละ 10 แสนล้าน ขณะนี้คนจนไม่มีโอกาสครับ ที่จะมาแบ่งสรรหรือมาจัดสรร เมื่อก่อนที่จะใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้คนจนมีสิทธิเป็นผู้แทนราษฎร แต่วันนี้ประเทศไทยคนจนไม่มีสิทธิครับนอกจากรับจ้างพรรคการเมืองที่เป็นของนายทุนเพียง 2-3 พรรค ตรงนี้ผมเห็นว่าคำว่าประชาธิปไตยนั้น ยังมีประชาธิปไตยสูงคนในชาติยิ่งยากจน ตรงนี้ไม่ทราบว่าเป็นเพราะอะไรถึงเป็นอย่างนั้นครับ ผมยังไม่เชื่อทฤษฎีคำว่าประชาธิปไตย ก็เลยอยากจะขอความเห็นและคำอธิบายจากนักวิชาการทั้ง 2 ท่าน จากต่างประเทศนะครับว่าจะมีช่องทางไหนบ้างครับ ปฏิรูปการเมืองแล้ว ประชาธิปไตยเต็มใบแล้วปรากฏว่าคนในชาติยิ่งยากจน หนี้สินเมื่อก่อนยังไม่ีทุกหลังคา แต่วันนี้ประเทศไทยยิ่งปฏิรูปการเมือง ยิ่งมีอำนาจเด็ดขาดประชาธิปไตย ปรากฏว่าหนี้สินล้น จะล้มละลายทั้งประเทศแล้วครับขณะนี้ขอบคุณครับ

นายสุรชัย ดาสิทธิ์ หัวหน้าพรรคไทยประชาธิปไตย

ถามว่าปัญหาสหรัฐและอังกฤษซึ่งเป็นประเทศใหญ่และเป็นแม่แบบประชาธิปไตยแต่แล้ว การดำเนินการปัจจุบันความคิดจะบุกอิรักนั้น ที่ท่านไม่เห็นด้วย ไม่เห็นในการทำสงครามกับอิรัก ข้าพเจ้าก็เห็นด้วยในฐานะชาวเอเชีย เห็นด้วยกับท่าน เราจะหาทางป้องกันวิธีรุนแรงมิให้สหรัฐและอังกฤษทำสงครามกับอิรักได้อย่างไรครับ

นายมนัส ธัญญเกษตร ประธานประชาสังคมจากจังหวัดสุรินทร์

ที่ประชาสังคมผมประกอบด้วยคนหลากหลายอาชีพมีกิจกรรมมากมาย ไม่ทราบว่าจะย้อนถามฝากไปถึงก่อนหน้านี้อีกหนึ่งก่อนได้ไหมครับ หรือจะเอาช่วงนี้เลย เอาช่วงนี้เลยแล้วกันในฐานะที่ผมเป็นประชาสังคมท่านวิทยากร ท่านสุจิตก็ให้ความสำคัญตรงนี้ค่อนข้างมาก ซึ่งผมก็มองเห็นว่าปัจจุบันนี้ถ้าเอารัฐธรรมนูญมาเป็นตัวจักร มองแต่เพียงประชาธิปไตยในระบบตัวแทนแล้ว ในทุกวันนี้เงิน อำนาจ ก็จะทำให้ถูกคนซึ่งอาจจะเหนือกว่าคนชั้นกลางด้วยซ้ำที่คุมเกมตรงนี้อยู่ เพราะฉะนั้นที่จะดึงรั้งเกิดการบาสันช้ออำนาจ เกิดการตรวจสอบกันได้ก็คือการเมืองภาคประชาชนจะต้องเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือภาคประชาสังคม ซึ่งปรากฏว่าในรัฐธรรมนูญไม่ได้เปิดตรงนี้ไว้เท่าที่ควร ตัวบทรัฐธรรมนูญเปิดให้แต่ว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไม่เปิดในหลายต่อหลายมาตรา ๆ ไม่ว่าจะเป็นมาตรา 46 เรื่องของการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องของภูมิปัญญา มาตรา 40 เรื่องของสื่อภาคประชาชน เพราะฉะนั้นทางออกของภาคประชาสังคมตอนนี้หลาย ๆ ครั้งจึงทำผิดกฎหมาย เพราะกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่ใช้มาตั้งแต่ก่อนมีรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่จริง ๆ แล้ว ถ้าเอามาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญเข้ามาจับนะครับ กฎหรือระเบียบใดที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้เป็นอันบังคับใช้ไม่ได้แบบนี้ เป็นต้น แต่หลายต่อหลายส่วนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิทธิชุมชน สิทธิของประชาชนในหลายภาค

ส่วนยังไม่เปิดให้ ผมก็ไม่ทราบว่าจะทำไมการได้รับตรงนี้ อย่างเช่น มาตรา 40 กำหนดไว้แค่ 3 ปีจะต้องมี ก.ส.ช. จะต้องมีการกฎหมายประกอบเกิดการเกิดขึ้นมา จนบัดนี้ ไม่มี ทีมของผมตอนนี้ถูกหาว่าดำเนินการใช้คลื่นเถื่อนอยู่ ถูกข่มขู่ และอีกหลายส่วน พ.ร.บ. ป่าชุมชนก็เช่นเดียวกันถูกผลักดันไปจากประชาชน แต่ในท้ายที่สุดมาตรา 18 ของ พ.ร.บ. ป่าชุมชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญก็ไปถูกแก้ไขอีก ผมขอสรุปว่ากฎหมายลูกหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นกำลังถูกขู่ถูกยึดเอาไว้มากเหลือเกินจะรอให้เกิดจราจลหรืออย่างไร ขอจบด้วยคำถามนี้ครับ

นายกฤต หนีเทศ หัวหน้าพรรคเกษตรมหาชน

ก่อนอื่นต้องขอโทษที่จะต้องพูดว่าพวกเรากำลังหลงทาง ขออนุญาตนะครับ เพราะอะไรครับ เพราะว่าขณะนี้สิ่งที่เกิดขึ้นปัจจุบันนี้เรียกว่าเกิดสงครามเศรษฐกิจทำไมเราต้องปฏิรูปการเมืองจริง ๆ นั้นคงจะต้องทราบดิ้นะครับว่าขณะนั้นต่างชาติได้ปล่อยเงินกู้ให้ประเทศด้อยพัฒนาโดยเฉพาะประเทศไทย ก่อนที่จะมีการปฏิรูปการเมืองนั้นเคยให้ประเทศไทยกู้คิดดอกเบี้ยละ 6 บาท ร้อยละ 8 บาท กินดอกเบี้ยอย่างเดียวนะครับ แต่หลังจากนั้นแล้วเขามีวิธีการโดยให้รัฐบาลด้วยการสมรู้ร่วมคิดหรืออย่างไรก็ตามให้ลดค่าเงินบาทหรือว่าลดค่าเงินบาทครึ่ง 50 กว่าบาท ทำให้ต่างชาตินั้นเงินต้นเพิ่มขึ้นอีก 1 เท่า คือ 4 ล้านล้านบาท และได้กินดอกเบี้ยอีก 2 เท่า ตรงนี้ละครับทำให้บ้านเมืองของเราได้ล่มจมในวันนี้ จึงมีการปฏิรูปการเมืองในวันนี้แล้วก็ทำไม ขออนุญาตดิ้นะครับว่าอเมริกาจะไปถล่มอิรัก ไปถล่มแอฟริกา ก็เพราะจะไปเอาน้ำมันเขาตรงนี้เราต้องรู้เท่าทันเราต้องรู้แน่ครับว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ แล้วให้แก้รัฐธรรมนูญให้ตายครับประชาชนก็ยากจนเหมือนเดิม เพราะเราต้องรู้ข้อเท็จจริงว่ามันกำลังเกิดอะไรขึ้น ฉะนั้นตรงนี้ผมขออนุญาตว่าสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นถ้าประชาชนเรายังไม่มีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองหรือจัดสรรงบประมาณนั้นจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่นั้นไม่มีวันหรอกครับ เพราะวันนี้ประเทศของเรานั้นก็เหมือนกันครับยิ่งปฏิรูปไปอย่างที่ผมกราบเรียนเดี่ยวผมต้องขอความเห็นจากท่านอาจารย์ว่าวันนี้เราปฏิรูปการเมืองมา 5 ปี คนจนหนักกว่าเก่า จะไปอ้างว่าเพราะการลอยตัวค่าเงินบาท หมดเวลาแล้วครับ วันนี้หมดเวลาแล้ว เพราะว่าเมื่อก่อนนี้เงินไม่มีปล่อย ตอนนี้เงินยังค้างธนาคารอยู่อีก 1,200,000 ล้านบาท แต่ธนาคารไม่ปล่อยและเดี๋ยวนี้ดอกเบี้ยร้อยละบาทกว่า ๆ ทำไม่ถึงลดมาครับ เมื่อก่อนนี้ดอกเบี้ยร้อยละ 10 บาท ร้อยละ 9 บาท ก็เพราะวันนั้นนายทุนนั้นไม่ต้องการเงินจากประชาชนแล้วครับ เพราะเงินเขามีเหลือเพื่อที่จะไปลงทุน ฉะนั้นตรงนี้ ผมกราบเรียนว่าถ้ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีการแก้ไขอีกไม่เกิน 2 ปีครับจะกลียุคยิ่งกว่าอาเจอนติน่าครับ เพราะว่าคนจนจะต้องลุกขึ้นมาปล้นคนรวยครับ เพราะมันจนกันหมดแล้ว เพราะฉะนั้นจึงฝากอาจารย์สุดจิตว่าทำอย่างไรถึงจะปฏิรูปการเมืองให้มันดีขึ้นไม่ให้คนมันจนกว่าเก่า ขอบคุณครับ

ผมเป็นคนพิการที่หูหนวกจากศูนย์พิทักษ์สิทธิและส่งเสริมอาชีพคนหูหนวกแห่งประเทศไทย เขารู้สึกดีใจมากที่เข้ามาร่วมประชุมในงาน 5 ปีของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ การจัดเรื่องรัฐธรรมนูญ เขาก็มีความเข้าใจแต่เขาก็อยากจะถามว่าได้จัดตามรัฐธรรมนูญแล้วหรือยัง คือ เรื่องของคนพิการ มีการบังคับใช้กฎหมายตามรัฐธรรมนูญจริง ๆ หรือเปล่า รัฐธรรมนูญมีกฎหมายของการพิการมี แต่บังคับใช้จริง ๆ หรือเปล่า เขารอคูมานาน 5 ปีแล้ว คนพิการก็ยังไม่ได้พัฒนาขึ้นมาเลย ผมรู้สึกว่าอยากจะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องที่เขียนกฎหมายในรัฐธรรมนูญอยากให้แก้ไขหรือว่าบังคับใช้ให้ได้ตามรัฐธรรมนูญจริง ๆ รัฐธรรมนูญมีส่วนเกี่ยวข้องของคนพิการได้ทำไปหมดแล้วในนี้ แต่คนพิการก็รอโอกาสที่จะบังคับใช้จริง ๆ 5 ปีแล้ว ก็ยังไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น ถ้าสมมุติว่า ถ้าในรัฐธรรมนูญไม่มีกฎหมายหรือไม่มีข้อบังคับถือว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับคนพิการเลย คนพิการทุกอย่างก็คือคนในประเทศไทยเหมือนกัน ไม่คิดถึงความสำคัญของคนพิการหรือเปล่าจริง ๆ แล้ว เหมือนกับคนพิการกำลังจะตกน้ำตายอยู่แล้วอยากจะให้ใครมาช่วย สมมุติว่าในรัฐธรรมนูญสามารถระบุไปมีกฎหมายบังคับใช้จริง ๆ ทำให้คนพิการที่ตกน้ำไปแล้วในปัจจุบันนี้ สามารถขึ้นมาใช้ชีวิตได้ เยี่ยงคนปกติทั่ว ๆ ไป ขอให้รัฐธรรมนูญทำตามรัฐธรรมนูญจริง ๆ บังคับใช้จริง ๆ นี้ออ 5 ปีแล้วก็ยังไม่มื่ออะไรยังเหมือนเดิมอยู่ เขารู้สึกว่าเขาไม่สบายใจ คนพิการยังอยู่อย่างลำบากและยังไม่สบายใจและยังไม่มีการพัฒนาขึ้น สมมุติว่าผู้ที่เกี่ยวข้องยังไม่รู้สึกอะไรก็ตามแต่เขาอยากจะถามผู้ที่มีส่วนร่วมในระบบการเมืองเขาจะรู้สึกอย่างไรถ้ามีคนในครอบครัวของเขามีคนพิการอยู่ในครอบครัวทุกคนอยากจะให้มีสิทธิเท่าเทียมกันหรือเปล่าถ้าเป็นคนในครอบครัวของท่านที่เป็นแบบนี้ อยากให้เข้าใจความรู้สึกคะ ผมอยากฝากบอกรัฐบาลถึงนายกฯ ทักฉฉฉด้วยว่าให้รีบ ๆ ทำด้วย ให้ช่วยคนพิการจริง ๆ เขารอโอกาสนี้เป็นโอกาสของคนพิการ ถ้าสมมุติทำได้ต่อไปคนพิการก็จะมีความสุขตลอดไป ขอบพระคุณคะ

คุณพร้อมพิไล บัวสุวรรณ

มีทั้งหมด 3 คำถามที่อยากจะถาม แต่ว่าคำถามแรกนั้น อาจารย์เกรียงศักดิ์ได้ถามไปให้เรียบร้อยแล้วนะคะ ก็คือว่าอาจารย์ตอกเตอร์สุจิต เน้นย้ำว่าจะต้องให้เกิด ซีวีวี โไซไซตี้ในเมืองไทยถึงจะเกิดตัว ดิมอคเคอร์ ดิคอนโซติเอชั่นได้ ดิฉันอยากจะถามว่าตรงนี้จะสามารถทำได้อย่างไร แล้วเราทำถึงตรงไหนแล้ว มีอุปสรรคตรงไหนบ้าง อันนั้นคือคำถามที่ 1 คำถามที่ 2 ก็คือว่าอาจารย์สุจิตเน้นย้ำว่าเราจะต้องให้มี คอมมิทเม้น ต่อ ริเบอรรอล ดิมอคเคอร์ซี่ ตรงนี้ดิฉันอยากจะถามว่า ตัวริเบอรรอล ดิมอคเคอร์ซี่นี้มัน ซีพีซีไอ อยู่กับ พรีเมาร์เก็ต อีโคโนมิก ตรงนี้จะทำให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชนชั้นของคนไทยหรือไม่อย่างไร อันนั้นคือข้อ 2 ข้อ 3 ดิฉันอยากจะถามถึงมุมมองของท่านต่อบทบาทของการปฏิรูปการศึกษาไทยว่าจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดซีวีวี โไซไซตี้ ตรงนี้อย่างไรบ้างแล้วจนมาถึงบัดนี้แล้วการปฏิรูปการศึกษาได้

ดำเนินมาเป็นที่น่าพอใจแล้วหรือไม่อย่างไรในเรื่องการทำให้เกิดชีวิต ไซไซดีตรงนี้และจะต้องมีการแก้ไขหรือดำเนินการต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างไรบ้างต่อไป ขอขอบคุณค่ะ

ศาสตราจารย์ธรรมบุญ ลัดพลี อดีต สสร.

กระผมไม่มีคำถามแต่มีข้อคิดเห็นที่อยากจะเสนอแนะไปสุดแต่ท่านวิทยากรจะเห็นสมควร คือเรื่องนี้ 5 ปีที่ผ่านมาก็มีจุดอ่อนบ้างในรัฐธรรมนูญฉบับนี้แต่เป็นเรื่องเล็กน้อย ๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องบุคคลซึ่งผมอยากจะชี้ประเด็นให้เห็นประการแรกเราวางหลักไว้ว่าสิทธิมนุษยชนและกระจายความมั่งคั่งและอำนาจไปยังท้องถิ่น ซึ่งดี ถ้าเรากระจายไปและได้ผลดีในท้องถิ่นจะเป็นคนจนคนอะไรตามสมัครรับเลือกตั้งเข้ามาและไม่มีการทุจริตในการเลือกตั้งกรรมการสรรหากรรมการ ก.ก.ต. ก็ดี เราจะได้คนดีไม่มีปัญหา แต่ในทางปฏิบัติมันไม่ใช่รัฐธรรมนูญทำไม่ถูก แต่ว่าคนที่เลือกเข้ามาไม่ถูกใช้เงินหาเสียงเข้ามา แม้แต่กรรมการเลือกตั้งบางทีก็แกว่ง ๆ แม้แต่ศาลรัฐธรรมนูญเอง บางที่ยังแกว่ง ๆ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ประการแรก เราควรจะเน้นการตรวจสอบการควบคุมแบบที่ท่านศาสตราจารย์ดอกเตอร์สุจิตได้แนะนำ ผมเห็นด้วย สนับสนุน 100 เปอร์เซ็นต์ ไม่ใช่เพราะเคยร่วมร่างรัฐธรรมนูญมาแต่ท่านพูดมีเหตุผล ประการที่ 2 กระผมขออัญเชิญกระแสพระราชดำรัสพระเจ้าอยู่หัวเสวยสุกิจพอเพียงถ้าเราทำได้อย่างนี้ ทุกคนทำ ทุกคนยืนบนขาตัวเองก็ไม่มีที่รัฐบาลจะต้องตั้งเงินไปอุดหนุนโน่นนี่เราก็จะได้สิ่งที่ถูกต้องแล้วเศรษฐกิจก็ดี ประชาธิปไตยก็ดีไม่ต้องพูดแล้วประชาธิปไตยนั้นจุดมุ่งหมายสุดท้ายก็คือเพื่อความผาสุกและมั่นคง มั่งคั่ง เพราะฉะนั้นถ้าเผื่อว่าเขาเลี้ยงตัวเองได้ ยืนบนขาตัวเองได้ทุกอย่างก็พร้อมเขาก็พร้อมที่จะดูแลตัวเอง มีความสุขเขาก็ไม่ต้องมายุ่งเรื่องประชาธิปไตยให้มากมาย ประการที่ 3 ผมอยากจะกราบเรียนเสนอแนะว่าในเรื่องนั้นเราจะเห็นได้ว่าทุกคราวถ้าเผื่อไม่พอใจมาแต่ละพรรค ผลประโยชน์ไม่ได้ตามที่ต้องการมักจะพูดถึงเรื่องแก้รัฐธรรมนูญโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันเราจะเห็นได้ ความจริงเราก้าวเข้าไป 90 เปอร์เซ็นต์ได้ เราเคยมีข้อตำหนิว่าเรามีมาก พรรค พรรคเล็กพรรคน้อย จุกจิกเดี๋ยวนี้ก็มีพรรคใหญ่แล้วแต่ปรากฏว่าในทางปฏิบัติพรรคใหญ่กลับมีแนวโน้มที่จะผูกขาดอำนาจทางรัฐสภา และผูกขาดทางราชการอย่างเช่นที่เราเห็นปฏิรูประบบราชการ ประการสุดท้ายคือได้ใช้อำนาจในการที่มีเสียงข้างมาก มีประโยชน์ที่จะใช้แอฟสลุขแมททาร์ดี ซึ่งพรรคอื่นใช้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นอันนี้อาจจะทำให้ผมเป็นห่วง เพราะทุกทีที่ยุ่งขึ้นมาในแต่ละพรรค ทะเลาะกันในที่สุดทหารก็ออกมาเกิดเหตุการณ์ที่เราไม่พึงปรารถนา เพราะฉะนั้นผมก็ไม่อยากจะให้เกิดสิ่งเหล่านี้ที่ทำงานสุดเหวี่ยง กลายเป็นรัฐธรรมนูญเราเป็นสะพานทอด แต่ไม่ได้ทอดขึ้นไปสู่ความสำเร็จหรือทอดสู่วิมานกลายเป็นทอดลงเหว เพราะฉะนั้นอันนี้กระผมอยากจะให้ข้อคิดไว้ และสุดท้ายคือในเรื่องของความมั่งคั่งอะไรต่าง ๆ นี้ ผมเรียนตรง ๆ ถ้าทุกคนยืนบนขาตัวเองและเลือกผู้แทนได้ถูกต้องเข้ามาทำหน้าที่ในสภาโดยถูกต้อง เอื้ออารีย์ซึ่งกันและกัน

ไม่ใช่มาผูกขาดและกอบโกย สมัยก่อนมีกินจอบ กินเสียม กินข้าวเดี๋ยวนั้นมีหลายอย่าง กินยากก็ยังกิน กินผลไม้ก็กิน กินปุ๋ยก็ยังกิน เพราะฉะนั้นคอมพิวเตอร์ยังกิน เสร็จแล้วก็เจ็บหายไป ผมก็ฝากท่านอาจารย์สุจิตไว้ว่าอยู่ศาลรัฐธรรมนูญควรจะได้รับรู้ ควรจะออกมาให้ทุกอย่างเป็นไปตามรัฐธรรมนูญไม่ใช่ปล่อยหายหรือว่าบิดเบือนกันไปเดี๋ยวเสียไม่ครบข้าง ลาป่วยบ้าง ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องบุคคลทั้งนั้นรัฐธรรมนูญไม่ค่อยมีอะไรเลย ผมกราบเรียนยืนยัน เพราะเหตุว่ามีส่วนร่วมในการร่างแต่จริง ๆ เป็นอย่างนั้น

สุดท้ายผมอยากจะฝากเรียนอีกอันว่ามีแนวโน้มที่จะแก้ไข ซึ่งเราก็มีมติกันไปแล้วใน สสร. ว่าไม่ควรมีอะไรแก้ไขนอกจากจำเป็นเล็ก ๆ น้อย ๆ ถ้าจะแก้ไขให้เป็นในรูปปฏิรูปไม่ใช่แก้แบบพลิกฝ่ามือ กลับหน้ากลับหลังเลย เอาหัวเรียงต่างเท้า กระผมขอฝากไว้

นายพล อิมแก้ว รองเลขาธิการพรรคเกษตรมหาชน อดีตเป็นบุคลากรทางการศึกษา

ผมประทับใจทั้ง 2 ท่าน ที่ได้พูดโดยเฉพาะท่านดอกเตอร์โคลันในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างจะตรงกับความคิดของผม ผมคิดอยู่เสมอว่าการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงเชิงการปกครองหรือระบอบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกันและอีกเรื่องหนึ่งที่ผมเป็นห่วง ส่วนมากประมุขสัมมนาอย่างเช่นวันนี้หรือที่ผ่านมามักจะพูดในกลุ่มของผู้ใหญ่ แต่เด็ก เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา เท่าที่ผมได้ไปสัมผัสเกือบทุกสถาบันโดยเฉพาะที่ผ่านมานี้มีนิสิตจุฬา ระดับปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ได้มาสัมภาษณ์ผมเสร็จแล้วผมก็ถามย้อนกลับว่ามีความรู้สึกอย่างไรในเรื่องของรัฐธรรมนูญ เรื่องของการเลือกตั้ง เขาก็ตอบว่ายังไม่ค่อยรู้รายละเอียด ในส่วนนี้ผมเป็นห่วงว่าอยากจะฝากการถ่ายทอดการปลูกฝังน่าจะดูแลทั้งเด็กด้วยทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเขาจะสืบทอดแทนคณะเราทั้งหมดซึ่งไม่กี่ปีเราก็จะล้มหายตายจากผมเป็นห่วงจุดนี้แน่ครับ ผมขอเรียนตรงนี้ครับ

คุณพรณวดี ตันตีสิริ เป็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น / องค์กรเครือข่ายประชาชน

ต่อต้านทุจริตคอร์รัปชันที่จังหวัดขอนแก่น

จากที่ได้รับฟังท่านวิทยากรทั้งวัน ส่วนใหญ่เรามักจะพูดถึงเรื่องบรรยากาศของประชาธิปไตยในประชาคมหรือว่าในสังคมอยากจะฝากนะคะว่า ณ ปัจจุบันนี้ประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษามันมืดสนิท ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาหรือว่าอาจารย์หรือว่าข้าราชการ บรรยากาศของประชาธิปไตยเราไม่เหลือแล้วเพราะว่า ณ ปัจจุบันนี้ระบบต่าง ๆ เป็นเรื่องของการสรรหา ซึ่งการสรรหาที่บางครั้งเราไม่มีระบบหรือองค์กรใด ๆ ที่จะมาพิสูจน์ได้ว่าระบบการสรรหาที่เป็นการใช้อำนาจประชาธิปไตยที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะฉะนั้นอยากจะฝากว่าท่านที่มีความรับผิดชอบ

ชอบโดยตรง หรือว่าสถาบันพระปกเกล้าทำอะไรถึงจะหาตัวชี้วัดว่าประชาธิปไตยในสถาบัน การศึกษานั้นเราจะมีวิธีการอย่างไรที่จะให้เกิดในสิ่งที่ดีกว่าในปัจจุบันนี้คะ ขอบคุณคะ

ดร. สุจิต บุญบงการ

ผมจะขอตอบให้กระตัดรัดในประเด็นที่มีการถามมาทุกข้อผมจะมีการรวมเป็นกลุ่ม กลุ่มแรกก็คือเรื่องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญยังไม่มีความหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือว่ากฎหมายทั่ว ๆ ไปที่จะให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและทำให้การใช้รัฐธรรมนูญนั้นยังไม่สมบูรณ์ อันนี้ก็มีคนถาม ว่าจริงหรือไม่อย่างไร ผมอยากจะทำให้ข้อคิดว่าเป็นไปได้เพราะว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญของเราที่มี บทบัญญัติให้ประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ดี ของบุคคลต่าง ๆ ก็ดี และของชุมชนก็ดี มี ค่อนข้างเป็นจำนวนมากและเป็นของใหม่ รวมทั้งสิทธิของสื่อมวลชน คลื่นวิทยุอะไรต่าง ๆ เหล่า นี้เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีกฎหมายออกมารองรับ ซึ่งกฎหมายก็ยังไม่ออกมาไม่ครบทุกอัน ซึ่งตรงนี้เอง ผมก็เห็นว่าจะต้องพยายามที่จะผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายเหล่านี้ต่อไปเพื่อจะให้ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ คือต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญนั้นไม่ สามารถจะบัญญัติในทุก ๆ เรื่องได้ บัญญัติแค่นี้ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ายาวที่สุดในโลกอยู่แล้ว ขึ้น เอาเรื่องที่จะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายใส่เข้าไปมันคงจะยาวกว่านี้มากดังนั้นคงต้องไปเร่งรัดให้มีการตรากฎหมายออกมา สมมุติว่ากฎหมายฉบับที่มีความรู้สึกว่ามันขัดหรือมันแย้งก็ต้องมีการ ยกเลิกและมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้มันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนี้อันแรก อันที่ 2 ก็คือว่า รัฐธรรมนูญในประเทศทุกอย่างอันนี้จะขอฝากข้อคิดไว้ นะครับ อย่างเรื่องความยากจนก็ดี ผมก็ เห็นด้วยว่าเป็นปัญหาใหญ่ของบ้านเมืองเราจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข คงไม่มีใครอยากจะทำให้ ประเทศเรายากจน แต่รัฐธรรมนูญจะเนรมิตรให้ความยากจนมันหายไปในช่วงวันชั่วคืนแล้วทุก อย่างมันดีขึ้นคงไม่ใช่มันต้องหลาย ๆ อย่างด้วยกัน รัฐธรรมนูญเป็นแต่เพียงกติกาหลักของชาติ บ้านเมืองที่กำหนดไว้แต่มันต้องประกอบด้วย การดำเนินงานของรัฐบาล ของข้าราชการ ของไพร เวทเช็ดเตอร์ ขอใครต่อใครที่จะต้องช่วยกันผลักดันให้ปัญหาความยากจนมันหมดไปและถ้ามันทำ ไม่ได้อย่างไรก็ต้องช่วยกันคิดช่วยกันอ่านทำให้ทุกอย่างมันดีขึ้น คราวนี้ในกลุ่มของประชาสังคม ซึ่งมีการถามไว้เยอะผมจะรวมตอบคือว่าจะทำอย่างไรจะให้ประชาสังคมเข้มแข็ง ประชาสังคม จะมีบทบาทอย่างไรอันนี้คงไม่สามารถจะวางเกณฑ์ให้ชัดเจนได้ว่าควรจะเป็นอย่างไรแต่ผมคิดว่า ประการแรกก็คือว่าประชาชนจะต้องมีความตื่นตัว ต้องรู้จักปกป้องสิทธิของตัวเอง ประชาสังคม จะต้องเป็นตัวนำในการปลุกจิตสำนึกให้กับประชาชนในการที่จะคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพที่ตัวเองมี อันนั้นจำเป็น ประชาสังคมที่มีองค์กรต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นไม่น่าจะทำตัวให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของ นักการเมือง ของนายทุน ของต่างชาติ น่าจะเป็นตัวของตัวเองในการที่จะต่อสู้หรือว่าในการที่จะ เรียกร้อง ไม่ควรจะทำเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ควรจะมีพรรคที่เป็นของ

ประชาสังคมหรือไม่ ผมเองไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะว่าถ้าเมื่อไรก็ตามประชาสังคมไปจัดตั้งพรรค
ความเป็นประชาสังคมก็จะหมดไป เพราะฉะนั้นประชาสังคมจะต้องไม่ฝักใฝ่กับพรรคหนึ่งพรรค
ใดแต่อาจจะสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดเป็นกรณี ๆ ไป อาจจะเหมาะกว่า ที่นี้
ในเรื่องของการปฏิรูปการเมืองที่จะต้องเน้นเรื่องของการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนเห็นด้วยกับ
ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมนั้นจะทำให้เศรษฐกิจเสรีนิยมนั้นมันเฟื่องฟูเกินไปหรือเปล่า อันนี้ผม
อยากจะขอให้ข้อคิดวาระระบบประชาธิปไตยเสรีนิยมนั้นไม่ได้หมายความว่าต้องเห็นด้วยกับ
ระบบเศรษฐกิจเสรีที่ไม่มีการควบคุมเลย เศรษฐกิจเสรีเดี๋ยวนี้ก็ต้องมีการควบคุม ต้องมีการ
คำนึงถึงความเท่าเทียมกันต้องมีการคำนึงถึงการไม่ผูกขาดการคำนึงถึงการแข่งขันอย่างเป็นธรรม
ซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้แล้วว่าจะต้องคำนึงถึงความแข่งขันอย่างเป็นธรรมด้วย ไม่ใช่
เศรษฐกิจเสรีอย่างเดี๋ยว ที่นี้ต้องไปฟังกฎหมายมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อจะไม่ให้เกิดการ
ผูกขาดและไม่ให้เกิดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม เรื่องของคนพิการก็ฝากสถาบันพระปกเกล้าไว้
จริง ๆ แล้วเท่าที่ผมติดตามมา คือติดตามไม่หมด เห็นว่าเรื่องของคนพิการอย่างกรณีของการ
เลือกตั้งก็ได้เปิดโอกาสให้คนพิการไปเลือกตั้งแล้ว คนตาบอดอาจจะต้องใช้เวลาในสวนอื่น ๆ
ของคนพิการ ผมเองก็เป็นเสียงข้างน้อยในการวินิจฉัยเรื่องเกี่ยวกับให้คนพิการเข้าไปนั่งในตุลาการ
ในตำแหน่งผู้พิพากษาและผู้ช่วยอัยการได้ก็ปรากฏว่าก็แพ้เสียงไป คราวที่แล้วศาลรัฐธรรมนูญมี
มติว่าไม่ขัดรัฐธรรมนูญผมก็ลงมติว่าขัด แต่คงต้องใช้เวลาพอสมควรกว่าจะเปลี่ยนแปลงแนว
ความคิดอันนี้ได้ก็คงต้องขอเวลาสักนิดนะครับ สุดท้ายคือว่าเรื่องของการศึกษาของ ส.ส. เรื่อง
การศึกษาความไม่เสมอภาค เท่าที่ผมฟังคำถามเป็นภาษาอังกฤษถ้าเดาไม่ผิด ท่านต้องการจะ
ถามว่าไปกำหนดการศึกษาเกี่ยวกับ ส.ส. มันจะทำให้เกิดความไม่เสมอภาค ซึ่งอันนี้ผมก็ยอมรับว่า
ตอนที่ร่าง สสร. นั้นผมก็ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดวุฒิสภากับ ส.ส. อันนี้ถ้าท่านไม่เห็นด้วยท่านก็
สามารถที่จะเสนอแนะเพื่อจะให้มีการปรับปรุงแก้ไขได้ ส่วนเรื่องเกี่ยวกับระบบสรรหา
กับประชาธิปไตยอันนั้นก็ข้อคิดก็ฝากบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้ ก็พยายามตอบเท่าที่ตอบได้ คงจะมีแค่นี้
มีสุดท้ายคือว่าการปฏิรูปแบบไหนจึงจะเน้นเรื่องค่านิยมโดยไม่ใช่เรื่องของกฎหมายอย่างเดียว
ผมเห็นด้วยว่าทุกอย่างการเปลี่ยนแปลงไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายตลอดเวลา ต้องอย่างอื่นด้วย
การศึกษาอบรม โดยผ่านการศึกษาทั้งในแบบที่เป็นทางการกับไม่เป็นทางการมันจะช่วยเสริม
สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับประชาชนก็จะต้องเน้นคุณภาพการศึกษา เมื่อก็มีคนถามว่าปฏิรูป
การศึกษาไปถึงไหนแล้ว อันนี้ก็คงตอบไม่ได้ว่ามันไปถึงไหนแล้วแต่ก็ยอมรับว่ามันก็ต้องทำกันต่อ
ไปเพื่อจะให้เกิดการศึกษาทั้งในแง่ของคุณธรรมในแง่ของความรู้ที่เป็นประโยชน์มากที่สุด ก็คงจะ
มีแค่นี้ครับ

ดร. ชิงชัย หาญเจนลักษณ์

อาจารย์สุจิตต์ครับผมเสริมอีกนิดหนึ่งเรื่องเศรษฐกิจเสรีนิยม และมีท่านผู้เข้าร่วมประชุม พูดถึงเรื่องการรุกรานทางเศรษฐกิจจากต่างชาติ ผมอยากจะฝากข้อคิดไว้หนึ่งนะครับว่าอย่ามองแต่เฉพาะต่างชาติ ต้องมองภาคเอกชนของไทยเราเองด้วยว่าเป็นเครื่องมือของนายทุนต่างชาติหรือเปล่า และความละโมภของนักธุรกิจของเราเองอาจจะเป็นปัญหา ผมพูดในฐานะที่ผมเองก็อยู่ในวงการธุรกิจก็ฝากไว้แค่นี้ครับ

ดร. เจมส์ โคลสัน

ผมจะพูดนิดเดียวเท่านั้น จะพยายามรวบรวมทุกข้อใน 2 ประการจะเปลี่ยนอย่างไรจะให้คอร์ปชั่นลดลง ทุกสิ่งทุกอย่าง 2 ประการ

1. ก็ต้องให้ประชาชนมีโอกาสเข้าใจสิทธิของตัวเอง จริง ๆ หลายคนก็ไม่เคยเห็นรัฐธรรมนูญ ไม่เคยอ่าน ดังนั้นไม่รู้สิทธิ ต้องรู้สิทธิก่อนที่จะต่อสู้ได้ สำหรับคนพิการเสียชีวิตต้องต่อสู้มากเพราะว่า แวรู ของบางคนก็ไม่พร้อมที่จะยอมรับถ้าดูที่สหรัฐอเมริกาที่จะให้รัฐบาลบังคับให้อาหารทุกอาหารให้วิลแชร์ขึ้นได้ นาน ๆ ดังนั้นอันนี้เป็นเรื่องเดียวที่เข้มแข็งแล้วก็บัพที่ละนิดทีละหน่อย ดังนั้นก็ต้องรูตชิปก่อน

2. สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับผมคือการกระจายอำนาจต่อ อบต. หรือหมู่บ้าน ต้องกระจายอำนาจต่อข้างหลังเพราะว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องแก้ปัญหามันทุกอย่างนี้เปลี่ยนควบคุมการคอร์ปชั่นทุกสิ่งทุกอย่างคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ถ้าไม่มีการกระจายอำนาจต่อ อบต. ประชาชนจะมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างไรไม่มีโอกาส ปัญหาอยู่ว่าหลายร้อยปีรัฐบาลประเทศไทยก็ให้ตัดสินใจคุ้ม ดังนั้นประชาชนไม่เคยโอกาสที่เรียนรู้วิธีการการมีส่วนร่วมที่จะป้องกันสิทธิของตนเอง เขาไม่เคยได้โอกาสที่จะเรียนรู้ ดังนั้นสำหรับผมการกระจายอำนาจสิ่งที่สำคัญมากที่สุดและต้องต่อสู้ที่ละนิดทีละน้อย เพราะว่ายาวนาน

นายวรัณชัย ไชยชนะ

ท่านวิทยากรที่เคารพครับ ผมอยากจะเรียนถามว่า กกต. ชุดนี้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งหลายครั้งหลายหนแบบ กกต. ชุดที่ผ่านมา ประชาชนเบื่อหน่ายมากต้องเลือกซ้ำ ๆ ซาก ๆ ตรงนี้จะให้ใบแดงเพียงครั้งเดียวได้หรือไม่ เพราะประชาชนเบื่อหน่ายที่จะต้องไปเลือกซ้ำแล้วซ้ำอีกและเสียงบประมาณแผ่นดิน อันนี้ล่ะครับสิ่งที่เราอยากให้เห็นมาก และกฎหมายออกประชามติจะออกได้เมื่อไรที่ท่านพูดเมื่อสักครู่ อันที่ 3 สถานที่ทำงานของท่าน กกต. ไปเขาคอกเขาอยู่อย่างนั้นมันไม่ส่งางามเหมือนศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ส่งางามเหมือน ป.ป.ช. ตรงนี้ล่ะครับ ท่านคิดจะย้ายสถานที่ให้มันส่งางามให้สมกับเป็น กกต. หรือไม่อย่างไร ตรงนี้คือสิ่งที่ผมอยากจะทราบ

เรียนถาม ขอให้เวลาวันสมัครเสร็จเอาผู้สมัครมานั่งพูดต่อหน้า กกต. เลขว่าถ้าคุณทำผิดกฎหมายเลือกตั้งเราให้ใบแดงคุณเลยนะ ผมไม่ส่งให้ประชาชนลงคะแนน ตรงนี้ผู้สมัครรับรองครับมีความกลัวอย่างแน่นอน อันนี้อยากจะฟังท่านครับ

นายปริญญา นาคฉัตริ

ก็เห็นด้วยนะครับ ชุดที่คณะผมเข้ามาไม่มีหลายครั้งเพราะเราใช้วิธีป้องปรามส่งคนไปฝังตัวอยู่อาจจะให้ใบแดงก่อนที่จะลงคะแนนคิดว่าไม่อาจจะเกิน 2 หรือ 3 อันนี้เราคิดอยู่แล้วได้ครั้งเดียวยังดี อันนี้ก็ตรงกัน ในส่วนที่ 2 เรื่องประชามติที่กำลังดำเนินการอยู่ ส่วนที่ 3 ขณะนี้เราได้เตรียมการในการที่จะหาสถานที่ซึ่งได้ผ่านมติคณะรัฐมนตรีแล้วว่าที่แจ้งวัฒนะ ศูนย์ราชการนั้นองค์การอิสระยกเว้นศาลรัฐธรรมนูญซึ่งใช้อยู่ที่วัดเลี่ยม จะไปทั้ง ป.ป.ช. ทั้งศาลปกครองและหน่วยงานอื่นคิดว่าเราอาจจะเริ่มดำเนินการได้ ซึ่งกรมธนารักษ์ก็กำลังเชิญประชุมหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจะผังจัดแปลนให้ และส่วนที่ 4 เราทำอยู่แล้วทุกครั้งที่ออกไปชี้แจงจะเชิญผู้สมัคร ซึ่งท่านวาสนาได้ทำเรื่องนี้มาอธิบายให้ทราบที่ท่านทำอะไรได้บ้าง และไม่ควรทำอะไรบ้าง ก็ตรงกันครับ อันนี้ก็เป็นการปฏิรูปอย่างหนึ่งครับ

กฎหมายรัฐธรรมนูญก็คงแต่น้อยที่สุดเท่าที่เราตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานขึ้นมาดู อาจจะไปเน้นกฎหมายลูกหรือกฎหมายประกอบแล้วก็ไม่มาก ผมคิดว่าไม่มากก็ใกล้เคียงกับศาลรัฐธรรมนูญที่อาจารย์อมรมาอธิบายสักครู่ ทางประชาสังคมสุรินทร์ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องนี้ เมื่อก็ตามเรื่องการยุบรวม อบต. การเลือกตั้ง อบต. อยู่ในที่นี้หรือเปล่า ปัญหาการยุบรวม อบต. ก็เป็นเรื่องดี กระทั่งรวมหาดไทยกับทางรัฐบาลจะต้องดำเนินการ อาจจะเข้าสู่วาระแห่งชาติหรือไม่ใจผมคิดว่าน่าจะลองพิจารณาเรื่องนี้ในวาระแห่งชาติ ส่วนการเลือกตั้ง อบต. จำนวน 617 แห่ง ในปี 2546 เราพร้อม เพราะคิดว่ากฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งท้องถิ่นออกมาแล้วขณะนี้ก็ได้เตรียมระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ตั้งใจว่าจะเริ่มใช้ต้นมกราคม 2546 ซึ่งการเลือกตั้ง อบต. 617 แห่งจะอยู่กลางปีประมาณเดือนมิถุนายน 2546 เราได้เตรียมการไว้แล้วแต่ขอเรียนว่าเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นจะเน้นให้การดำเนินการกระจายไปอยู่ทางจังหวัดและอยู่ที่ท้องถิ่น กกต. กลางก็อาจจะกำกับออกระเบียบให้ใบแดงใบเหลืองรวมทั้งการประกาศอะไรทำนองนั้นจะเอาเรื่องนโยบาย แต่ว่าในเรื่องปฏิบัติจะให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ

นายกำธร ระวังษ์งาม กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรี

วันนี้ได้มีโอกาสได้รับเชิญจากสถาบันพระปกเกล้าก็ต้องกราบขอบพระคุณ ก็มีโอกาสดำเนินการเรื่องหนึ่งคือใจที่กรรมการการเลือกตั้งมีครบทั้ง 5 ท่านแล้ว คือสื่อนี้จะอยากสะท้อนให้ท่านได้เข้าใจและได้เห็นคือความรู้สึกของคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งประเทศ 76 จังหวัดที่ขณะนี้

กำลังว่าเหนื่อยและอยากได้ส่งความรู้สึกว่าขณะนี้เขาทั้งหลายเขามีความประสงค์ที่อยากจะเผยแพร่และให้ความรู้รัฐธรรมนูญกับประชาชนด้านล่าง ถึงแม้เวลานี้จะไม่มีการจัดคณะกรรมการจังหวัดชุดใหม่ขึ้นมาก็ตามแต่เราก็ยังทำงานเหมือนเดิมเท่าที่งบประมาณจะมีอยู่ จริง ๆ แล้วงบประมาณนั้นแทบจะไม่มีเลย และเราได้ถูกทอดทิ้งจากส่วนบนมากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ก็ฝากเรื่องนี้ไว้เรื่องหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่งเมื่อที่ท่านได้พูดถึงเรื่องอยากจะทำอำเภอที่ดีหรือกระทรวงมหาดไทยที่ดีเข้ามารับรู้ผมว่าก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่แปลกจากความเป็นจริงเท่าไรนักแต่อย่างไรก็ตามการพัฒนารากฐานของการพัฒนาระบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้อยากให้ประชาชนมีส่วนร่วมและผมก็เชื่อมั่นว่าในจังหวัดต่าง ๆ มีราษฎรที่มีความรู้แล้วก็ไม่แพ้ราชการทั้งมหาดไทยหรือกลาโหมมากมายทีเดียวเรามีองค์กรเอกชนที่เข้มแข็ง ดังนั้นวิธีการคิดคือการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายนั้นถูกต้องแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเราไม่ยอกหวนคืนเข้าไปในระบบเดิมอันนี้คือสิ่งที่ผมสะท้อนจากความรู้สึกอาจจะเป็นการส่วนตัวแต่เมื่อเรามีการสัมมนาทุกครั้งเราก็พูดกันอย่างนี้ทุกครั้งว่าเราจะไม่กลับไปสู่สูตรเดิมอีกแล้วแต่อย่างน้อย ๆ นั้นจะให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดหรือท่านนายอำเภอเป็นที่ปรึกษานั้นก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องงบประมาณที่จะลงไปในส่วนนี้เฉพาะที่จะมีการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเราได้ถูกทอดทิ้งมานานปีกว่าเกือบ 2 ปี หลังจากเลือกตั้งเสร็จแล้วงบประมาณบางส่วนนั้นไม่ถูกส่งลงไปเลย ดังนั้น กกต. แต่ละจังหวัดแม้กระทั่งผู้อำนวยการการปฏิบัติงานจึงไม่มีนโยบายลงไปที่เด่นชัด ไม่สามารถนำเอาวิถีทางการเรียนรู้ของประชาชนไปยังตำบลต่าง ๆ ได้ ทั้ง ๆ ที่ตัวเองนั้นหรือ กกต. นั้นมีบทบาทอย่างสูงสุด ถามว่าจะให้องค์กรอื่นไปทำหน้าที่มันยาก ฉะนั้นเราเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติก็จำเป็นต้องมีสายป่านที่ยาวลงไปถึงระดับรากหญ้าให้ได้ แต่เวลานี้พวกเรา 76 จังหวัดเรารู้สึกว่าถอดทิ้ง โดยส่วนตัวในจังหวัดกาญจนบุรีนั้นผมเป็นประธานองค์กรพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี เราได้รับงบประมาณจาก LDI ก็ดีจากซีวีเน็ตก็ดี จากมหิตลที่ลงไปช่วยก็ดี ทำเวทีสาธารณะและเวลานี้สถาบันพระปกเกล้าเขียนโครงการขึ้นไปมอบเงินให้อีก 4 แสนบาท ผมอยากจะทำเวทีสาธารณะประมาณ 30-40 แห่งทั้งจังหวัด แต่สิ่งนี้ผมกราบเรียนว่าน่าจะเป็นนโยบายของคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ หางบประมาณลงไปให้กรรมการการเลือกตั้งจังหวัดและทำเวทีให้เกิดขึ้นวิธีการพัฒนาของเขาคิดอย่างไรกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ถึงวันนี้เราจะพูดว่าถ้าเราจะแก้ไขรัฐธรรมนูญเราพูดกันในห้องนี้ประชาชน 60 กว่าล้านคนก็ยังไม่เข้าใจ เราพูดกันเท่านั้นจริง ๆ ประเด็นต่าง ๆ มันอาจจะไม่มากกว่านี้ ผมกราบเรียนว่าวันนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติได้ครบ 5 ท่านแล้วนี่ถือว่าเป็นบุญของประเทศก็ฝากด้วยว่าเราทั้ง 76 จังหวัดก็ยิ่งรอความหวังของท่านอยู่ ขอกราบขอบพระคุณครับ

นายปริญญา นาคฉัตริ

ตามโครงสร้าง อบต. ที่มีอยู่ขณะนี้เราก็เลือกตามนั้นเพราะว่าอบต. ก็ยังเหมือนเดิม เราก็จะมีคณะกรรมการเลือกตั้งขององค์กรปกครองท้องถิ่นแต่ละแห่งแล้วก็ปลัด อบต. ก็จะเป็นผู้อำนวยการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งท้องถิ่นในแต่ละแห่ง ถ้าอย่างนั้นต้องขอบคุณมากนะคะ

นายจุฬามณี ธนศรีลิ่งกูร หัวหน้าพรรคเกษตรกร

กระผมเองก็ติดตามการเสนอรายงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้ามาตลอด วันนี้ก็เป็นวันที่จะต่อเติมครั้งสุดท้ายในการที่รัฐธรรมนูญครบรอบ ๕ ปี ก่อนอื่นกระผมไม่เห็นด้วยที่คุณ ประพันธ์ศักดิ์พูดเมื่อกี้เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ เราจะต้องปกป้องรัฐธรรมนูญฉบับนี้อย่างถึงที่สุดตามที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ คำพูดเช่นนั้นไม่ถูกต้อง เพราะว่าผมถือว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ดีที่สุดแล้ว จากที่เรามีมา ๑๕ ฉบับ และก็ขอเรียนท่านผู้มีเกียรติว่ามีมาตราเดียวเท่านั้นที่ยังข้องใจ ในฐานะที่ผมเป็นหัวหน้าพรรคเกษตรกรและเป็นหัวหน้าหอในการที่พูดทุกเวทีในที่ประชุมพรรคการเมืองว่าควรจะแก้ไขในเรื่องคนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ควรจะให้สิทธิสมัคร ส.ส. ส.ว. ตรงนี้เป็นเรื่องที่ว่าน่าจะถือปฏิบัติต้องสมบูรณ์เท่าเทียมกัน ผมต้องการจุดนี้เท่านั้นเอง เช่นเดียวกันกับคุณประพันธ์ศักดิ์ แต่ว่าถ้าจะทำเช่นอย่างคุณประพันธ์ศักดิ์ผมไม่เห็นด้วยเราต่อสู้กันมาอย่างยาวนาน เราใช้เวลามา ๒๐ - ๓๐ ปีผ่านการนองเลือดมามากมายแล้ว เราเห็นว่าการใช้รัฐธรรมนูญมาถึง ๕ ปีนี้เป็นเรื่องประหลาดอย่างที่ท่านปัญญาชนอาวุโสได้พูดเมื่อวานนี้ เพราะฉะนั้นผมอยากให้ตระหนักว่าเราต้องมีหลักยืนหยัดและยืนยันที่ถูกต้องให้เคารพรัฐธรรมนูญตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญในประเด็นที่ ๒ คือเรื่องการบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญหน่วยราชการต่าง ๆ ยังไม่เห็นความสำคัญตรงนี้ โดยเฉพาะองค์กรอิสระ ผมอยากจะเน้นตรงนี้ไม่ว่า ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการเลือกตั้ง เพราะฉะนั้นตรงนี้ขอเรียนสรุปว่าข้าราชการที่ดี ประชาชนที่ดี ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ดี สื่อสารมวลชนที่ดีต้องให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผมขอขอบคุณครับ

นายเอกชัย ตันติรัตนานนท์ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

ผมขอแสดงความเห็นเล็กน้อยในฐานะในเรื่องดังกล่าวผมได้ยื่นต่อผู้ตรวจการรัฐสภาไปยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยในเรื่องของมาตรา ๑๐๗ การจำกัดสิทธิผู้สมัคร ส.ส. จะต้องจบปริญญาตรี แต่ในมาตรา ๒๙ เขียนไว้ชัดเจนว่าจะจำกัดสิทธิได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้นแล้วพอมาดูมาตรา ๔๓ การศึกษาภาคบังคับที่ให้โดยเท่าเทียมกันมีเพียงแค่ ๑๒ ปี ดังนั้นเราก็มองดูว่าการที่ไปตั้งกฎเกณฑ์เงื่อนไขผู้ที่จะลงสมัครผู้แทนได้จบปริญญาตรีเป็นการตั้งมาตรฐานที่เกินความจำเป็น

หากจะใช้มาตรฐานการที่ผู้สมัครผู้แทนสามารถจบปริญญาตรีได้น่าจะให้รัฐรับผิดชอบมากขึ้น โดยให้การศึกษาภาคบังคับหรือเล่าเรียนฟรีได้ถึงปริญญาตรี ดังนั้นประเด็นเรื่องดังกล่าวผมคิดว่ามีทางออกตามที่ระผมได้ใช้แล้วก็คือยื่นต่อผู้ตรวจการรัฐสภา และก็ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย และก็มองให้เห็นชัดเจนว่าวิธีหนึ่งที่เขาพูดกันไว้ตลอดเวลาคือว่าชนชั้นใดร่างกฎหมายก็เพื่อชนชั้นนั้น ดังนั้นในกลุ่มที่ร่างบางร่างอาจจะบงบอกให้เห็นในอนาคตว่า ส.ส.ร. ที่ร่างเพื่อหวังที่ตัวเองจะกลับเข้ามาหรือเพื่อกีดกันใครหรือเปล่าอันนั้นเป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์ในอนาคต แต่สำหรับประเด็นเรื่องดังกล่าวจะเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมและเป็นเรื่องจำเป็นที่สุด เพราะว่าอย่างที่ท่านมณูญกิจได้พูดเมื่อวานนะครับว่ารัฐสภาคือศูนย์รวมของอำนาจของรัฐทั้งหลายทั้งปวง หากคนส่วนมากไม่มีโอกาสเข้ามาแสดงความคิดเห็นไม่มีตัวแทนทางชนชั้นมันจะเป็นปัญหาในอนาคต แล้วก็เชื่อว่าในประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลายแล้วยังต้องกันที่นั่งในสภาไว้ให้สำหรับกลุ่มคนพื้นเมืองหรือคนไม่ได้รับการศึกษา ดังนั้นจะใช้มาตรฐานการศึกษามาขีดขั้นมันน่าจะจำกัดสิทธิในข้อ ๒๙ ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นไปแล้วครับ

นายเกรียง วิเศษสุวรรณทร ทนายความ และนักการเมือง

ผมขอเรียนว่าระหว่างร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร. ซึ่งเป็นฉบับประชาชนระหว่างนั้นมีเสียงประชาชนส่วนใหญ่เกือบ ๘๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ ต้องการให้เลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงแต่ปรากฏว่าในขณะที่ ส.ส.ร. เกรงจะไม่ได้รับการสนับสนุนโหวตให้รัฐธรรมนูญผ่าน เพราะว่า ส.ส. หรือพรรคการเมืองทั้งหลายก็เป็นห่วงในเรื่องนี้กันเป็นส่วนใหญ่ การสัมมนาประชุมวิชาการในวันนี้ผมก็เห็นว่ามีความประโยชน์มาก แล้วระหว่างการพิจารณาเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้พูดกันมาทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ว่าขาดในจุดที่จะสร้างผู้นำทางการเมืองเพื่อสร้างนายกรัฐมนตรีให้ประชาชนเลือกตั้งโดยตรง อันนี้เป็นสิ่งที่น่าจะมีประโยชน์อย่างมากเพราะประเทศสากลทั้งหลายแม้กระทั่งเขมร ก็พูดเขาก็ยังเลือกนายกรัฐมนตรีโดยไม่รู้เราเป็นห่วงหรือกลัวอะไร เราขาดการสร้างผู้นำทางการเมือง ในเรื่องนี้ ผมจึงอยากฝากว่าพี่ประเวศ วะสี ได้พูดว่ายังไม่สมควรแก้รัฐธรรมนูญนั้น ผมจึงไม่เห็นด้วยสิ่งที่จะแก้รัฐธรรมนูญในปัจจุบันนั้นควรจะแก้เรื่องสร้างผู้นำทางการเมืองให้เลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงไม่ต้องไปห่วงอะไรครับ ขอขอบคุณครับ

นายสมญู เกียรติสมญู ผู้อำนวยการพรรคกิจสังคม

ขอแสดงความคิดเห็น ปัจจุบันนี้พรรคกิจสังคมด้วยกลไกทางการเมืองอะไรต่าง ๆ นานาก็จะย้ายพรรคไปอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ก็ขอแสดงความคิดเห็นในเรื่องการเลือกตั้งจากระบบบัญชีรายชื่อ นะครับ ผมว่าสมควรจะแก้ไขให้เพียง ๑ เปอร์เซนต์นะครับ จากการร่างของ ส.ส.ร. ที่เอาประมาณ ๕ เปอร์เซนต์นี้ผมว่าไม่มีประโยชน์หรอกครับ ในเมื่อกติกาที่อยากจะให้มีพรรคใหญ่

แต่พรรคใหญ่มันก็มีมุ้งเล็กมุ้งน้อยเป็นลูกจ้างรายวันแค่นั้นเองไม่น่าจะเกิดประโยชน์อะไร และ ขณะเดียวผมเปรียบเทียบกับจากการเลือกของ ส.ว. บางท่านได้คะแนน ๒ - ๓ หมื่นคะแนนเอง ขณะที่พรรคอื่นหรือพรรคเล็กจากระบบบัญชีรายชื่อมาพรรคได้ถึงแสนกว่าคนแต่ก็ไม่มีสิทธิเป็นตัวแทนของประชาชนขอฝากพิจารณาด้วย และประเด็นต่อมาในเรื่องการปฏิรูปทางการเมืองนี้ สื่อมวลชนของประเทศไทยไม่มีส่วนร่วมเลยนะครับ ผมว่าสื่อมวลชนของประเทศไทยเราจะสังเกตว่ามีนายทุนเข้ามาเป็น ส.ส. ในระบบต่าง ๆ เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนจะไม่มีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกให้แก่ประเทศชาติเหมือนประเทศเกาหลี สื่อมวลชนจะพยายามมอมเมาในเรื่องละครน้ำเน่าต่าง ๆ ก็ขอฝากเวทีแห่งนี้ละครับแสดงความคิดเห็นด้วย ขอบคุณครับ

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร อาจารย์คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผมเห็นปัญหาการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันอยู่ที่ว่าคนที่เห็นประโยชน์ก็จะเลือกใช้ในจุดที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง แต่จุดใดก็แล้วแต่ที่เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ก็จะเพิกเฉยไม่ใช้ปฏิบัติ ผมยกตัวอย่างหลายต่อหลายเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วเราก็ยังขาดกลไกในการทำให้เรื่องราวดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นจริง ยกตัวอย่างเช่นกรณีของ ก.ท.ช. ก.ส.ช. คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครัฐธรรมนูญกำหนดให้มี แต่เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าฝ่ายการเมืองเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์ก็พยายามทำให้เกิดความล่าช้าที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในกรณีของคณะกรรมการข่าวสารข้อมูลมีการวินิจฉัยให้มีการเปิดเผยข้อมูลหลายต่อหลายกรณี แต่หน่วยงานองค์กรอิสระกรรมการการเลือกตั้งยกตัวอย่างนะ ครับ เรื่องการวินิจฉัยใบแดง คณะกรรมการข่าวสารข้อมูลบอกให้เปิดเผยข้อมูลเกือบ ๒ ปีแล้วก็ยังไม่เปิดเผยไม่มีใครทำอะไรได้ กรณีแบบนี้เป็นต้น ผมคิดว่าปัญหาแบบนี้เป็นปัญหาที่เหมือนกับว่าฝ่ายที่ครองอำนาจรัฐฝ่ายที่เป็นฝ่ายการเมืองอาศัยจุดของรัฐธรรมนูญให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง จุดใดก็แล้วแต่ที่ทำให้ตัวเองเสียประโยชน์ก็ไม่คิดจะส่งเสริมไม่คิดจะทำการแก้ไข มองจากทฤษฎีสามเหลี่ยมของอาจารย์ประเวศ หมายความว่ามุมของอำนาจรัฐนั้นเป็นมุมที่ใหญ่ที่สุด เป็นมุมที่ป้าน ในขณะที่เดียวกันมุมของฝ่ายวิชาการการที่จะมีองค์ความรู้ในการที่จะช่วยเสริมก็ยังวิจัยศึกษาไม่เจ็บค้มไม่สึกซึ่งเพียงพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในมุมของประชาชนยิ่งแหลมเรียว คือหมายความว่าถ้าการมีส่วนร่วมการที่ประชาชนต่าง ๆ จะมีส่วนเคลื่อนไหวในการผลักดันก็ทำได้น้อยเต็มที เพราะฉะนั้นสามเหลี่ยมนี้เขี่ยอนไม่ได้มีแต่ภูเขาจะล้มทับครับ

นายประวิทย์ ทองสีนุ่น อดีต ส.ส.ร.

ความจริงในประเด็นแรกที่จะเสนอความเห็นที่ว่าสมาชิกที่ได้นำเสนอเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับอันนี้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ว่าถ้าจะแก้ไขบางมาตราก็เห็นด้วย แต่ว่าในขณะที่

นั่นโดยสรุปแล้วปัญหาไม่ได้อยู่ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ ปัญหาหลักก็คืออยู่ที่กฎหมายลูกกฎหมายประกอบที่ออกมาแล้วเป็นทฤษฎีเป็นวิชาการ ในทางปฏิบัติใช้ไม่ได้เลย ๕๐,๐๐๐ คนอย่างนี้ บางเรื่องขัดแย้งบางเรื่องยังไม่ได้ออกเลยเลยเวลามาแล้ว เช่น กฎหมายที่ยังไม่ได้ตราขึ้นมารองรับรัฐธรรมนูญ กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิที่ดิน เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องการใช้สื่อ เรื่องสาธารณสุขทั้งหลายทั้งปวงเกือบ ๔๐ เรื่องยังไม่ได้ออกเลย เพราะฉะนั้นเมื่อกฎหมายลูกยังไม่ได้ออกและออกมาแล้วขัดแย้งเรามาศึกษาตรงนี้ว่าปัญหาเฉพาะหน้าที่สังคมเราอยู่ทุกวันนี้ไม่สนองตอบต่อเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ขณะที่ลูกไม่สนองตอบควรจะไปแก้แม่ผมคิดว่ายังไม่ถึงเวลา ถ้าจะแก้ก็แก้ไม่ยากเพราะเขาบัญญัติไว้แล้วแก้ได้ง่าย ๆ อย่างเรื่องวุฒิการศึกษาจบปริญญาตรีคุณต้องไปดูว่าที่ไปที่ไปเป็นอย่างไร ความจริงตอนที่อภิปรายกันนั้นก็เสียงเกือบเท่ากัน ผลท้ายสุดก็ต้องยกมือผลของการยกมือใน ๔๔ คนนั้นต่างกันแค่ ๓ คะแนนเท่านั้นเองเพราะฉะนั้นพูดที่ไรก็ได้แปลว่าผิดว่าถูก แต่ว่าเนื่องจากการปฏิรูปทางการเมืองเราได้ถามประชาชนซึ่งเป็นฉบับแรกที่ไปถามประชาชน แต่ละเรื่อง ๆ ๘๐ เปอร์เซนต์ประชาชนเห็นด้วย ในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นสมมุติว่าจะแก้เรื่องใดก็ตามแต่ต้องศึกษาที่ไปที่มาซึ่งมันมีคำตอบอยู่ในตัวแล้ว ผมไม่เห็นด้วย ผมต้องการเห็นคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองของที่ ผู้ใช้อำนาจรัฐให้มีความสำนึกในการใช้รัฐธรรมนูญ อย่าเบี่ยงเบน อย่าบิดเบือน โดยเฉพาะที่ออกกฎหมายตอนหลัง ๆ นี่บิดเบือนไปตั้งเยอะตั้งแยะ แม้ว่า ก.ก.ต. เองซึ่งในทางสำรวจคะแนนได้ค่อนข้างสูง แต่ว่าผลจริง ๆ นั้น ก.ก.ต. ก็มีจุดบกพร่องมหาศาลไปสร้างเครือข่ายที่เอานักการเมืองเข้าใส่ความหวังของเราผมต้องการให้ท่านได้พิจารณาในบทบาทหน้าที่ของ ก.ก.ต. เป็นหลัก และบทบาทหน้าที่ของตำแหน่งทางการเมืองทุกระดับให้มีความสำนึกในด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้กระบวนการศึกษาเพิ่งออกมาเมื่อไม่กี่วัน พ.ร.บ. เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา และที่ออกออกมานั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ เพราะฉะนั้นเราต้องศึกษาว่ากฎหมายลูกที่ออกมาแล้วมีสภาพปัญหาที่ขัดและแย้ง ๑ ๒ เอามาปฏิบัติไม่ได้เกิดผลมีปัญหาอุปสรรคอะไร ๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันพระปกเกล้ามีหน่วยงานซึ่งทำในเชิงวิชาการ แต่ว่าสถาบันอื่น ๆ กระทรวงการศึกษาก็ดี กระทรวงทบวงมหาวิทยาลัยก็ดีที่จะนำผลทางรัฐธรรมนูญไปให้เกิดผลที่จะสร้างคนรุ่นใหม่ขึ้นมาก็น้อยมากครับ เพราะฉะนั้นขอให้ปรับปรุงแก้ไขหน่วยปฏิบัติด้วย ขอขอบคุณครับ

